

14. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
15. สถาบันวิจัยพัฒนาบริหารศาสตร์
16. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ในพระราชบัญญัติระเบียบการปฏิบัติราชการของทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2520 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วย ประธานกรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งและปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งมีจำนวนไม่เกิน 9 คน เป็น กรรมการ สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเป็นส่วนราชการที่มีส่วนรับผิดชอบต่อการจัด และบริหารการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามหลักการบริหารการอุดมศึกษา ซึ่งก่อให้เกิดเอกภาพในการบริหารการอุดมศึกษา เพราะทบวงมหาวิทยาลัยเป็นส่วนราชการที่กำหนดนโยบายสนับสนุนงบประมาณ และให้มีเสรีภาพทางวิชาการ ส่วนการบริหารและการดำเนินงานกิจการภายในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยนั้นเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย หรือสถาบันนั้น ๆ เพราะวามหาวิทยาลัยหรือสถาบันแต่ละแห่งเป็นส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม และเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

3. กระทรวงศึกษาธิการ เป็นส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกระทรวงตามกฎหมาย และมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา เฉพาะ-
ในส่วนกลางกับโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรมการฝึกหัดครู มัชฌิมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาพิเศษ ควบคุมการศึกษาเอกชนในระดับต่ำกว่า อุดมศึกษา และรับผิดชอบงานด้านวิชาการของการประถมศึกษาในสังกัดกระทรวงมหาดไทย ในปี พ.ศ. 2522 กระทรวงศึกษาธิการได้มีการจัดตั้งหน่วยงานระดับกรมขึ้นอีก 2 หน่วยงาน คือ กรมการศึกษานอกโรงเรียน และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ จัดแบ่งส่วนราชการไว้ ดังนี้

1. สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี
2. สำนักงานปลัดกระทรวง
3. กรมการฝึกหัดครู
4. กรมการศาสนา
5. กรมพลศึกษา
6. กรมวิชาการ
7. กรมศิลปกร
8. กรมสามัญศึกษา
9. กรมอาชีวศึกษา
10. สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน
11. กรมการศึกษานอกโรงเรียน
12. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
13. วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา
14. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ในการบริหารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ตามที่ได้มีการแบ่งส่วนราชการเป็นราชการบริหารส่วนกลาง คือ แบ่งเป็นกรมต่าง ๆ แล้วยังมีการแบ่งส่วนราชการเป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้แบ่งส่วนราชการเป็นราชการบริหารส่วนกลาง คือ แบ่งเป็นกอง และส่วนราชการเทียบเท่ากอง และแบ่งส่วนราชการเป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาค คือ แบ่งเป็นสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดและสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ เป็นต้น

การบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นอำนาจหน้าที่ของคุรุสภา ซึ่งปฏิบัติการแทน ก.พ. ตามที่ได้รับมอบหมายและโดยที่กฎหมายกำหนดให้คุรุสภาเป็นสภาในกระทรวงศึกษาธิการ

4. กระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่ควบคุมดูแลองค์กรการปกครองท้องถิ่น ตามระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ควบคุมดูแล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาล กระทรวงมหาดไทยมีหน่วยงานที่จัดการ ศึกษา 3 หน่วยงาน คือ

กรมแรงงาน รับผิดชอบเกี่ยวกับการฝึกอบรมคนที่มีงานอยู่แล้ว ในธุรกิจอุตสาหกรรม เป็นการฝึกยกระดับฝีมือ การฝึกช่วงฝึกหัด การฝึกหัวหน้างาน การฝึกครูฝึก และการฝึกเตรียมคนให้ธุรกิจอุตสาหกรรม มีสถาบันฝึกอบรม 1 แห่ง ที่กรุงเทพฯ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน ทำเนิการเกี่ยวกับการฝึกอบรมเยาวชน ในท้องถิ่น ในเขตศูนย์ฝึกอบรมและเขตไกลเคียง ให้มีลักษณะเป็นผู้นำ มีอาชีพที่ เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

กรมราชทัณฑ์ ทำเนิการฝึกอาชีพแก่ผู้ต้องโทษที่อยู่ในเรือนจำ ต่าง ๆ ทั่วประเทศ

การจัดการศึกษาในส่วนภูมิภาค มีหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษา ดังนี้คือ

1. จังหวัด เป็นหน่วยงานทางการศึกษาในระดับภูมิภาค ได้แก่ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ซึ่งมีศึกษาธิการจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ ทำหน้าที่บริหาร และควบคุมดูแลการปฏิบัติราชการ เกี่ยวกับการศึกษาและกิจกรรมอื่น ๆ ของกระทรวง ศึกษาธิการ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่องค์กรบริหารส่วนจังหวัด ในการจัดการศึกษาประชาบาลและเทศบาล หน่วยงานที่ทำหน้าที่ค้ำวิชาการโดยตรง ได้แก่ หน่วยงานศึกษานิเทศก์ ซึ่งสังกัดกรมสามัญศึกษา

ผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานของจังหวัด ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน จึงต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหาร

งานการศึกษาในส่วนภูมิภาคด้วยโรงเรียนที่ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องรับผิดชอบ คือ โรงเรียนประถมศึกษา และมีชยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา โรงเรียนอาชีวศึกษา โรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ ส่วนหน่วยงานอื่น ๆ ที่จัดการศึกษา เป็นงานรอง มิได้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการนั้น ก็มีใ้ค้อยู่ในความรับผิดชอบของ ผู้ว่าราชการจังหวัด เช่น โรงเรียนฝึกอาชีพของกรมพัฒนาชุมชน กรมประชา-สงเคราะห์ กรมแรงงาน เป็นต้น

2. อำเภอ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบทางการศึกษาในระดับอำเภอ ได้แก่สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ โดยรับผิดชอบในการบริหารการศึกษาเฉพาะ ในเขตอำเภอเท่านั้น นายอำเภอมีหน้าที่รับผิดชอบงานบริหารการศึกษาในส่วนที่ เกี่ยวกับราชการบริหารส่วนภูมิภาค โดยผ่านทางศึกษาธิการอำเภอ หน้าที่และ ลักษณะงานของศึกษาธิการอำเภอคล้ายคลึงกับงานของศึกษาธิการจังหวัด เว้นแต่ จำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะในอำเภอเท่านั้น ในทางปฏิบัติงานบริหารการศึกษา ในระดับจังหวัดและอำเภอนั้น ยังมีบทบาทในการควบคุมการบริหารงานน้อย ทั้งนี้ เนื่องจากกรมกองเจ้าสังกัดซึ่งอยู่ในส่วนกลางเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย แผนงาน การจัดการงบประมาณ การติดต่อสั่งการ การบังคับบัญชา การประสานงาน ตลอดจนการรายงานและควบคุมงานกับโรงเรียนรัฐบาลส่วนภูมิภาคนั้นกระทำกัน โดยตรงอยู่แล้ว อนึ่ง ยังมีสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่ในจังหวัด แต่มิได้อยู่ใน สายงานบังคับบัญชาของจังหวัด ได้แก่ โรงเรียนอาชีวศึกษาในโครงการเงินกู้ โรงเรียนมัธยมแบบประสมบางแห่ง หน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ของกรมอาชีวศึกษา วิทยาลัยครูและมหาวิทยาลัย เป็นต้น

การจัดการศึกษาในส่วนท้องถิ่น มีหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษา ดังนี้ คือ

1. เทศบาล มีหน้าที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตเทศบาล โดยได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลผ่านกระทรวงมหาดไทย ครูที่สอนในโรงเรียน

เทศบาล เรียกว่า พนักงานครูเทศบาล มีฐานะเป็นครูตามกฎหมาย นอกจากนั้น ยังมีศึกษานิเทศก์ของเทศบาลอีกด้วย

2. กรุงเทพมหานคร เป็นพหุทางการเมือง มีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น นครหลวง ตามพระราชบัญญัติระเบียบกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ก็คือจัดการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาระดับประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร บริหารการศึกษาภายในเขตกรุงเทพมหานคร มีสำนักการศึกษาซึ่งเทียบระดับกรม ทำหน้าที่บริหารการศึกษา ครูที่สอนในโรงเรียนของกรุงเทพมหานคร เรียกว่า ข้าราชการกรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นครูตามกฎหมายครู และยังมีศึกษานิเทศก์ของกรุงเทพมหานครด้วย

3. เมืองพัทยา เป็นพหุวงการเมืองมีฐานะเป็นเทศบาลนคร ตามพระราชบัญญัติเมืองพัทยา พ.ศ. 2521 เมืองพัทยามีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ก็คือจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตเมืองพัทยา (เดิมเป็นเขตสุขาภิบาลนาเกลือ) โดยใช้เงินงบประมาณของเมืองพัทยาเองส่วนหนึ่ง และได้รับเงินอุดหนุนช่วยเหลือจากกระทรวงมหาดไทยอีกส่วนหนึ่ง เมืองพัทยามีการบริหารการศึกษาภายในเขตเมืองพัทยา มีกองการศึกษาทำหน้าที่บริหารการศึกษาในเขตเมืองพัทยา บรรดาข้าราชการครูส่วนจังหวัดในเขตเมืองพัทยาที่เคยสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ปัจจุบันมีฐานะเป็นพนักงานเมืองพัทยา

การบริหารการศึกษาของไทยในปัจจุบันยึดหลักการบริหารแบบอำนาจอยู่ในส่วนกลาง ถึงแม้ว่าระยะหลัง ๆ มานี้ได้มีการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูประบบบริหารการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะกระจายอำนาจในการบริหารการศึกษาไปยังท้องถิ่นบ้างก็ตาม แต่อำนาจในการวินิจฉัยสั่งการที่สำคัญ ๆ ก็ยังขึ้นอยู่กับส่วนกลางเหมือนเดิม จึงทำให้การบริหารงานในระดับท้องถิ่นไม่คล่องตัวเท่าที่ควร

ระบบการศึกษา

ตามแผนการศึกษาชาติฉบับปี พ.ศ. 2520 หมวด 3 ข้อ 29 ใ้กล่าวถึงระบบการศึกษาว่าการศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ระดับคือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ซึ่งจะขอกล่าวถึงรายละเอียดของการจัดการศึกษาแต่ละระดับ ดังต่อไปนี้

1. ระดับก่อนประถมศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลละอออุทิศขึ้น เป็นโรงเรียนอนุบาลแห่งแรกในประเทศไทย เปิดทำการสอนเมื่อ 2 กันยายน 2483 ในสังกัดกองฝึกหัดครู กรมสามัญศึกษา

การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาหรือการศึกษาระดับอนุบาล เป็นการศึกษาก่อนภาคบังคับ ซึ่งจะจัดให้แก่เด็กที่มีอายุระหว่าง 3 - 5 ขวบ โดยมุ่งที่จะเตรียมเด็กให้พร้อมในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อที่จะเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป การศึกษาระดับนี้รัฐมีความมุ่งหมายที่จะให้เอกชนและท้องถิ่นเข้าร่วมรับภาระในการจัดเป็นส่วนใหญ่ การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาส่วนใหญ่มักจะรวมไว้กับการศึกษาระดับประถมศึกษา ครูผู้สอนก็จะเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษาด้วย ดังนั้น จึงไม่สามารถจะแยกจำนวนครูและจำนวนโรงเรียนออกมาอย่างชัดเจนได้ สภาพการณ์จัดโรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษาส่วนใหญ่มักจะอยู่ในเมือง เนื่องจากผู้ที่ให้การสนับสนุนการศึกษาระดับนี้ของเอกชนได้ก็คือ ผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นคนในเมือง ประกอบกับภาวะจำเป็นทางครอบครัวซึ่งมีความรคาของเด็กในเมืองหลวง จะต้องออกไปประกอบอาชีพในตอนกลางวันด้วย จึงนิยมที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับนี้มากขึ้นทุกปี รัฐบาลได้มองเห็นความจำเป็นของการจัดการศึกษาระดับนี้ให้แก่ชาวชนบทที่ห่างไกล จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาเด็กระยะยาวขึ้นเพื่อพิจารณาปัญหาและสาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก และที่เกี่ยวข้องกับเด็กแล้วหาหนทางแก้ปัญหาเหล่านั้น ตลอดจนเตรียมสร้างและพัฒนาเด็ก

ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น โดยเน้นช่วงอายุของเด็กไทยระหว่าง 0 - 14 ปี ทางกระทรวงศึกษาได้ดำเนินการ เพื่อพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในระดับประถมศึกษาหลายโครงการด้วยกัน แต่จะขอยกตัวอย่างมาเพียงบางโครงการ คือ กรมสามัญศึกษา ได้จัดโครงการศูนย์เด็กปฐมวัยขึ้น เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าหารูปแบบ และแนวทางในการดำเนินกิจการของศูนย์เด็กปฐมวัยที่เหมาะสม ปัจจุบัน ศูนย์เด็กปฐมวัยในโครงการ 247 แห่ง ใน 10 จังหวัด (2522) โครงการ นอกจากจะเป็นศูนย์เลี้ยงเด็ก และส่งเสริมประสบการณ์ให้แก่เด็กแล้ว ยังเป็นการกระจายโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาระดับนี้ไปยังท้องถิ่นและชนบทที่ห่างไกล ตลอดจนเป็นการลดช่องว่างระหว่างเด็กที่มีฐานะดีกับเด็กยากจนให้มีความเท่าเทียมกันในสังคมด้วย ตัวอย่างอีกโครงการหนึ่งของกระทรวงศึกษา คือ กรมการฝึกหัดครู ได้จัดโครงการศูนย์ปฏิบัติการทดลองเด็กก่อนวัยเรียน โครงการนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะค้นคว้าเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อม และทดลองค้นคว้าโครงการสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียน การสอน การผลิตตำราอันเป็นการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพภาคปฏิบัติให้แก่นักศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู และเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเด็กก่อนวัยเรียนให้แก่บุคลากรจากหน่วยงานอื่น ๆ และบุคคลที่สนใจ โดยการจัดการอบรมให้เป็นครั้งคราวไป การดำเนินงานของกรมวิสามัญศึกษา และกรมการฝึกหัดครู นับว่าเป็นการพัฒนาการศึกษาของเด็กระดับก่อนวัยเรียน เป็นอันมาก

กองสถิติและวิเคราะห์ภาวะการศึกษาไทย ปี 2522 ของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กล่าวไว้ว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรมสามัญศึกษา กรมการฝึกหัดครู ทบวงมหาวิทยาลัย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ อีกหลายแห่งที่จัดการศึกษาระดับนี้เป็นงานอันตีบรอง เพื่อจะส่งเสริมให้งานหลักดำเนินไปได้ด้วยดี เช่น กรมอนามัย กรมประชาลงเคราะห์ กรมศาสนา กรมพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร มูลนิธิ สมาคม เป็นต้น

2. ระดับประถมศึกษา ในปี พ.ศ. 2441 ได้เริ่มมีโครงการศึกษาเป็นครั้งแรก มีการแบ่งการศึกษาเป็นกรุงเทพฯ และหัวเมือง การเล่าเรียนเบื้องต้นซึ่งเปรียบได้กับการเรียนมูลศึกษานั้น มีกำหนดอายุเรียนจนถึง 7 ปี ส่วนการเล่าเรียนเบื้องต้นหรือนับเป็นประโยค 1 กำหนดอายุเรียนจนถึง 10 ปี ใช้เวลาเรียน 3 ปี โรงเรียนประถมศึกษาเบื้องต้นชั้นสูง หรือนับเป็นประโยค 2 ใช้เวลาเรียน 3 ปี กำหนดอายุเรียนจนถึง 13 ปี สรุปแล้วการเล่าเรียนเบื้องต้นหรือประถมศึกษาใช้เวลาเรียน 6 ปีแล้วจึงต่อการศึกษาเล่าเรียนเบื้องต้นต่อไป

โครงการศึกษา พ.ศ. 2445 แบ่งการศึกษาเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทสามัญ ได้แก่ การศึกษาวิชาความรู้และการฝึกหัดอย่างหนึ่งอย่างใดที่บุคคลทุกคนควรรู้ แบ่งเป็นประถมศึกษา (ประโยค 1) มุ่งให้ออกเป็นราษฎรสามัญ ใช้เวลาเรียน 3 ปี อายุระหว่าง 10 - 12 ปี มัธยมศึกษา (ประโยค 2) มุ่งให้ออกเป็นเสมียนหรือค้าขาย ใช้เวลาเรียน 3 ปี อายุระหว่าง 13 - 15 ปี อุดมศึกษา (ประโยค 3) มุ่งให้ออกทำราชการ ใช้เวลาเรียน 5 ปี อายุระหว่าง 16 - 20 ปี อีกประการหนึ่งคือ วิสามัญศึกษา ได้แก่ การศึกษาในวิชาความรู้หรือศิลป การฝึกหัดอย่างหนึ่งอย่างใดที่ไม่จำเป็นสำหรับสามัญชนทุก ๆ คนจะควรรู้ เป็นความรู้พิเศษโดยเฉพาะสิ่ง เรียกว่า การศึกษาพิเศษ แบ่งเป็น ประถมศึกษาพิเศษ มัธยมศึกษาพิเศษ อุดมศึกษาพิเศษ

โครงการศึกษา พ.ศ. 2451 (2450 - 2451) ได้มีการกำหนดหลักสูตรชั้นมูลศึกษาให้คายนทั่วและให้มีเวลาเรียน 3 ปี (อายุระหว่าง 7 - 9 ปี) เมื่อจบแล้วมีการสอบได้ จึงเข้าเรียนต่อในระดับประถมศึกษา ซึ่งยังคงกำหนดให้เรียน 3 ปี (อายุระหว่าง 10 - 12 ปี) เช่นเดียวกับโครงการศึกษามัน 2445 โรงเรียนประถมศึกษาแห่งใดไม่มีแผนกมูลอยู่ด้วย ก็อนุญาตให้มีชั้นเตรียมอีกชั้นหนึ่ง

โครงการศึกษา พ.ศ. 2456 แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ สามัญศึกษา และวิสามัญศึกษา และแบ่งเป็นระดับ 3 ระดับ คือ ประถมศึกษา มี 5 ชั้น ป.1 - ป.3 เมื่อจบ ป.3 แล้วเข้าเรียนมัธยมได้ แต่ถ้าไม่ประสงค์จะเข้าเรียนในชั้นมัธยมจะต้องเรียน ป.4 - ป.5 ซึ่งเป็นการเรียนวิชาชีพ

แล้วจึงออกจากระบบโรงเรียนมัธยมศึกษา มี 3 ชั้น คือ มัธยมศึกษา ม.1 - ม.3, มัธยมศึกษาตอนกลาง ม.4 - ม.6, มัธยมศึกษาตอนปลาย ม.7 - ม.8 อุดมศึกษาซึ่งจะเปิดต่อไป โครงการศึกษา พ.ศ. 2458 การศึกษาแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ สามัญศึกษา และ วิสามัญศึกษา และเป็นระดับคือ ประถมศึกษา หัซชายและหญิง เมื่อต้องการเรียนค้ำสามัญศึกษาให้เรียนประถมศึกษา 3 ปี คือ ป.1 - ป.3 สำหรับชายที่ต้องการเรียนมัธยมวิสามัญชั้นค้ำ ชายต้องเรียนประถมศึกษา 5 ปี ส่วนหญิงเรียนประถมศึกษา 3 ปี แล้วต่อมัธยมค้ำสายวิสามัญค้ำ สำหรับมัธยมศึกษาแบ่งเป็น มัธยมศึกษาตอนค้ำ 3 ปี, มัธยมศึกษาตอนกลาง 3 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย 2 ปี

ในปี พ.ศ. 2464 มีประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาตั้งแต่ 1 ก.ย. 2464 โดยบังคับให้เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ เรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนจนอายุ 14 ปีบริบูรณ์ โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน

โครงการศึกษา พ.ศ. 2464 การศึกษายังคงแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ สามัญศึกษาและวิสามัญศึกษา โดยมีระดับการศึกษาค้ำนี้ ประถมศึกษาแบ่งเป็น ประถมสามัญศึกษาเรียน 3 ปี จบแล้วต่อมัธยมปีที่ 1 - 8 ค้ำทั้งชายและหญิง สำหรับหญิงเมื่อจบประถมปีที่ 3 แล้วอาจเรียนต่อมัธยมวิสามัญชั้นค้ำค้ำ ประถมวิสามัญศึกษาเรียน 2 ปีสำหรับเด็กชายที่ประสงค์จะเรียนต่อมัธยมวิสามัญชั้นค้ำ มัธยมศึกษาแบ่งเป็น มัธยมชั้นค้ำรับเด็กหญิงจบ ป.3 และเด็กชายจบ ป.5 มัธยมชั้นกลาง มัธยมชั้นสูง มหาวิทยาลัย รับเด็กจบมัธยมปีที่ 8 และวิสามัญศึกษาชั้นสูง

หมายเหตุ :

โครงการศึกษา พ.ศ. 2456, 2458, 2464 ระดับประถมศึกษาใช้เวลาเรียน 5 ปี แต่สำหรับโครงการศึกษา พ.ศ. 2456 ผู้จบประถมศึกษาปีที่ 5 ไม่สามารถเรียนต่อมัธยมวิสามัญศึกษาได้ เพราะตามโครงการศึกษามันนี้การเรียนสายวิสามัญศึกษาต่อได้เฉพาะผู้จบมัธยมปีที่ 6 และ 8 เท่านั้น ซึ่งนับเป็นข้อบกพร่องของโครงการศึกษา พ.ศ. 2456 จึงเป็นแนวทางแก้ไขใหม่ในโครงการศึกษา

พ.ศ. 2458 และ 2464

ในปี พ.ศ. 2475 ได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติขึ้น โดยแบ่งการศึกษา
เป็นสามัญศึกษา กับวิสามัญศึกษา

สามัญศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิชาสามัญ วิชาคณิตศาสตร์เบื้องต้น วิชา
ศีลธรรม ฯลฯ แบ่งเป็น

1. มุขศึกษา เป็นการศึกษาก่อนประถมศึกษา
2. ประถมศึกษา ป.1 - ป.4 กำหนดเวลาเรียน 4 ปี จบแล้ว
เรียนต่อประถมวิสามัญ ปีที่ 5 - 6 สอบไล่ได้ ป.6 จึงถือว่าพ้นการบังคับตามพระราช-
บัญญัติประถมศึกษา

3. มัธยมศึกษา แบ่งเป็น 2 ตอน คือ มัธยมต้น ม.1 - ม.4 มัธยมปลาย
ม.5 - ม.8

4. อุดมศึกษา รับช่วงจากมัธยมปลาย

วิสามัญศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิชาชีพ ซึ่งเรียนสำเร็จแล้วออกประกอบอาชีพ
ได้ตามควรแก่อัธภาพ เช่น วิชาเกษตรกรรม หัตถกรรม พาณิชยกรรม ฯลฯ แบ่งเป็น

1. ประถมวิสามัญ รับช่วงจากประถมสามัญปีที่ 4 เรียน 2 ปี คือ
ป.5 - ป.6

2. มัธยมวิสามัญ รับช่วงจากมัธยมต้นปีที่ 4 จำแนกกว้าง ๆ เป็นแผนก
เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ซึ่งในแผนกหนึ่ง ๆ จะมีการเรียนที่ปี แล้วแต่
ความเหมาะสมแก่วิชา เมื่อจบแล้วประกอบอาชีพได้

ใน พ.ศ. 2478 ได้มีการประกาศใช้ "พระราชบัญญัติประถมศึกษา
พุทธศักราช 2478" (ฉบับที่ 2) โดยบังคับใช้ทั่วประเทศ โดยบังคับให้เด็กทุกคน
ที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 8 เรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนจนอายุย่างเข้าปีที่ 15 (ฉบับเดิม
บังคับเด็กที่มีอายุ 7 ปี บริบูรณ์ เรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียน จนอายุ 14 ปีบริบูรณ์)
หลังจากมีการประกาศใช้ พ.ร.บ.ประถมศึกษา พ.ศ. 2478 นี้แล้ว ได้มีการจัดตั้ง

โรงเรียนประชาบาลเพิ่มขึ้นตามตำบลต่าง ๆ ในอีกปีหนึ่งต่อมา คือ พ.ศ. 2479 ได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ ฉบับ พ.ศ. 2479 แบ่งการจัดการศึกษาเป็น 2 สาย คือ สายสามัญศึกษากับอาชีวศึกษา (เนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น 2484 - 2488 ตลอดจนมีเหตุการณ์จากภัยธรรมชาติน้ำท่วมขึ้น แผนการศึกษา 2479 จึงเป็นฉบับที่ใช้ได้นานที่สุดฉบับหนึ่ง)

สายสามัญแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มูลศึกษา ประถมศึกษา ป.1 - ป.4
มัธยมศึกษา เตรียมอุดมศึกษาและอุดมศึกษา

สายอาชีวศึกษาแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ อาชีวศึกษาขั้นต้น อาชีวศึกษา
ชั้นกลาง และอาชีวศึกษาชั้นสูง

ในปี พ.ศ. 2493 กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อจัดวางโครงการศึกษาขึ้นใหม่ คณะกรรมการชุดนี้ได้มีความเห็นว่า ควรที่จะมีการขยายการศึกษาภาคบังคับออกเป็น 7 ชั้น คือ ประถม 4 ปี มัธยมศึกษา 3 ปี มัธยมศึกษา
แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ ประเภทหนักทางวิชาการ ประเภทอาชีพและประเภททั่วไป ซึ่งประเภททั่วไปนี้ จะทำให้เหมาะกับการศึกษาภาคบังคับและจบในตัว

ในปี พ.ศ. 2494 ได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติฉบับ 2494 ซึ่งพอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ คือ การศึกษาแบ่งเป็น 3 สาย คือ วิสามัญศึกษาสามัญศึกษา และอาชีวศึกษา ระดับการศึกษา ได้แก่ การศึกษาชั้นอนุบาล ประถมศึกษา แบ่งเป็น
ประถมปีที่ 1 - 4 มัธยมศึกษา แยกออกเป็น (มัธยมสามัญศึกษา มัธยมวิสามัญศึกษา
มัธยมอาชีวศึกษา) เตรียมอุดมศึกษา อุดมศึกษา

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปี พ.ศ. 2494 นั้น มุ่งขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปี คือ ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งนี้เพราะเห็นว่าผู้จบ ป.4
อายุย่างเข้าปีที่ 12 ยังเด็กเกินไปที่จะประกอบอาชีพ และความรู้ ป.4 ที่ได้จากโรงเรียนไม่เพียงพอ จึงได้กำหนดเกณฑ์อายุที่พึงอยู่ในโรงเรียนให้เป็นอย่างเข้าปีที่ 15
แต่เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจบังคับจึงทำให้การขยายการศึกษาภาคบังคับ 7 ปี

ไม่บรรลุนิติสมความมุ่งหวัง

ในปี พ.ศ. 2503 ได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 โดยดัดแปลงจากแผนการศึกษา 2494 เพิ่มอายุการเกณฑ์บังคับจากย่างเข้าปีที่ 15 เป็น 15 ปีบริบูรณ์ และได้จัดการศึกษาออกเป็น 2 สาย คือ สายสามัญศึกษา และสายอาชีพ ระดับการศึกษาแบ่งออกเป็น

ประถมศึกษาตอนต้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 ถือว่าเป็นการศึกษาบังคับโดยทั่วไป

ประถมศึกษาตอนปลาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 7 เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเดิม และเป็นการศึกษาบังคับเฉพาะแห่ง ผู้ที่จบประถมปลายมีทางเลือกทั้งอาชีวศึกษาและมัธยมวิสามัญได้

มัธยมวิสามัญศึกษาตอนต้น 3 ปี ตอนปลาย 2 ปี

อุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย ได้ขยายออกไปหลายสถาบันและหลายสาขาคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 นั้นได้เริ่มใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา 2505 ขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปี โดยบังคับเฉพาะแห่งที่เห็นว่ามีความพร้อมที่จะขยายให้เด็กในเกณฑ์บังคับได้เรียนสูงขึ้น ได้กำหนดอายุในเกณฑ์บังคับอายุ 15 ปีบริบูรณ์

ในปี พ.ศ. 2520 ได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 และมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษานาชาตินี้ แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา

การศึกษาระดับประถมศึกษา ใช้เวลาเรียน 6 ปีติดต่อกัน เป็นการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งจัดให้แก่เด็กที่มีอายุระหว่าง 6 - 11 ปี ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ระบุไว้ว่ารัฐจะจัดการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึงบริบูรณ์ สำหรับสถานศึกษาของรัฐและท้องถิ่นจะจัดให้เปล่าโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน สำหรับหลักสูตร พ.ศ. 2521

จัดเป็นตอนเดียวตลอด ใช้เวลา 6 ปี เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้จัดขึ้นแบบให้จบในตัวเอง รวมทั้งเน้นการศึกษาเพื่อสังคม และเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต ส่วนการจัดการศึกษาการสอน แบ่งเป็น 4 กลุ่มประสบการณ์ คือ กลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ

3. ระดับมัธยมศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ได้ให้ความหมายและกำหนดจุดประสงค์ของการศึกษาไว้ดังนี้

จุดประสงค์เฉพาะระดับการศึกษา ได้ระบุจุดมุ่งหมายไว้ในข้อที่ 32 ว่า "การศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาหลังระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม การศึกษาระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลาเรียนตอนละประมาณ 3 ปี ในตอนต้นมุ่งให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนกลุ่มวิชาการและวิชาชีพตามความถนัด และความสนใจอย่างกว้างขวาง ในตอนปลายมุ่งให้ผู้เรียนได้เน้นการเรียนกลุ่มวิชาที่ผู้เรียนจะยึดเป็นอาชีพต่อไป"

การมัธยมศึกษาในประเทศไทย ได้เริ่มจัดตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2441 และได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงมาตามลำดับ ตามโครงการจัดการศึกษาและแผนการศึกษาแห่งชาติหลายฉบับ จนกระทั่งถึงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ได้จัดระดับการศึกษาเป็น 2 ช่วง คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี สำหรับผู้มีอายุระหว่าง 12 - 14 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี สำหรับผู้มีอายุระหว่าง 15-17 ปี

สำนักงานการศึกษาไทย 2522 ของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กล่าวว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบการมัธยมศึกษาเป็นงานหลัก ได้แก่ กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาไว้ในโรงเรียนสาธิตอีก 2 หน่วยงาน คือ กรมการฝึกหัดครู

และทบวงมหาวิทยาลัย

กรมสามัญศึกษา ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการจัดการมัธยมศึกษา
สายสามัญ ได้พยายามที่จะปรับปรุงการมัธยมศึกษาตามความต้องการของสังคมอยู่เสมอ
โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สถาบันอุดมศึกษาในระดับบัณฑิตวิทยาลัยต่าง ๆ
ได้ให้ความสนใจที่จะศึกษาและวิจัยเรื่องราวต่าง ๆ ของการมัธยมศึกษาเรื่อยมา
ซึ่งผลของการวิจัยเหล่านั้นได้ค้นพบสิ่งที่ควรแก้ไขในการมัธยมศึกษามากมาย เช่น
ความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา นักเรียนในเมืองจะได้รับคุณภาพและ
โอกาสทางการศึกษามากกว่า และมากกว่านักเรียนในชนบท เป็นต้น ประกอบกับรัฐบาล
มีนโยบายที่จะมุ่งเน้นให้การมัศึกษามีส่วนในการพัฒนาชุมชนและสังคม โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในชนบทมาตั้งแต่แผนการศึกษาครั้งที่ 3 (พ.ศ. 2514 - 2519) แล้ว
กรมสามัญศึกษาจึงได้ดำเนินการหลายโครงการเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลมาจนถึง
ปัจจุบัน โครงการสำคัญที่น่าสนใจมีดังนี้ คือ

- โครงการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบล เนื่องจากความต้องการ
ของประชาชนและเหตุผลทางการเมือง ในปี 2518 จึงได้มีโครงการจัดตั้งโรงเรียน
มัธยมศึกษาระดับตำบลเพิ่มขึ้นอีกโครงการหนึ่ง โครงการนี้ดำเนินการสืบมาจนถึงแผนพัฒนา
การศึกษาครั้งที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) โครงการนี้มีจุดประสงค์จะสนับสนุน
ความเสมอภาคในโอกาสที่จะเข้ารับการศึกษ โดยเท่าเทียมกันของนักเรียนในเมือง
กับชนบท โดยมีเป้าหมายจะกระจายโรงเรียนมัธยมศึกษา ไปสู่ชนบททีละประมาณ 100
แห่ง โดยจัดตั้งโรงเรียน 1 แห่งต่อ 5 ตำบล จนกว่าจะสิ้นสุดแผนพัฒนาการศึกษา
ครั้งที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) แต่ปรากฏว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน
ในเรื่องดังกล่าวหลายประการด้วยกัน ปัญหาที่น่าหนักใจมากที่สุดปัญหาหนึ่ง คือ ปัญหา
เกี่ยวกับการที่ผู้ปกครองไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมระดับตำบล
เนื่องจากโรงเรียนมีความพร้อมทางด้านต่าง ๆ น้อยกว่าโรงเรียนมัธยมระดับอำเภอ
และจังหวัด จึงมีการขยายการรับจำนวนนักเรียนมากขึ้นทุก ๆ ปีอยู่แล้ว จากปัญหา

และอุปสรรคที่เกิดขึ้นนี้ ทางกรมสามัญศึกษาร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ ได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีเมื่อคราวประชุมวันที่ 12 สิงหาคม 2522 มีมติ
เกี่ยวกับการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมระดับตำบลว่า "ให้มีโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
ได้เฉพาะในตำบลใหญ่ เนื่องจากในช่วง 5 - 10 ปีนี้ รัฐไม่มีงบประมาณเพียงพอ
ที่จะให้ได้ทุกตำบล

- โครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท (ม.พ.ช.)

จุดประสงค์ของโครงการนี้เพื่อให้โรงเรียนมัธยมศึกษา มีส่วนในการพัฒนาชุมชน
และสังคมโดยเฉพาะสังคมในชนบท โดยจะนำหลักสูตร พ.ศ. 2521 มาใช้
โครงการนี้ได้รับความช่วยเหลือค่านักเรียนจากธนาคารโลก (เงินยืม) จึงทำให้
มีขอบเขตของการดำเนินการจำกัด กล่าวคือ จะทำการพัฒนาและปรับปรุงโรงเรียน
มัธยมระดับตำบลที่คัดเลือกไว้ 42 แห่ง ในภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยแบ่งรุ่น
ดำเนินการครั้งละ 14 แห่ง รวมทั้งสิ้น 3 ครั้ง มีระยะเวลาดำเนินงาน 5 ปี
(พ.ศ. 2523 - 2524)

- โครงการจัดและปรับปรุงโรงเรียนโดยวิธีการวางแผนระยะยาว

โครงการนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะกำหนดขนาดและสถานที่ตั้งโรงเรียน
มัธยมศึกษา ตามหลักวิชาการวางแผนกำหนดที่ตั้งสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้เกิดผลดี
ตามมา เช่น จะมีการวางแผนจัดการมัธยมศึกษาระดับภาค ระดับจังหวัด รวมทั้ง
จะมีการแบ่งสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ทั้ง
ในการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบโรงเรียน โครงการนี้มีระยะเวลาดำเนิน
งานระหว่าง พ.ศ. 2523 - 2526 โครงการนี้ต้องการสนับสนุนให้นักเรียน
เกิดความเสมอภาคในทางการศึกษาระหว่างในเมืองและชนบท

4. ระดับอุดมศึกษาหรือระดับมหาวิทยาลัย รายงานการวิจัยเรื่อง

รายงานอุดมศึกษาไทยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กล่าวว่า
เดิมทีเดียวการอุดมศึกษาของไทยเป็นการให้การศึกษาและเป็นศูนย์ฝึกอบรมข้าราชการ
ฝ่ายบริหารของรัฐ สถาบันอุดมศึกษาแห่งแรก คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ

ปี พ.ศ. 2459 เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงและเป็นการเฉลิมฉลองพระเกียรติพระบาทสมเด็จพะจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ซึ่งได้ทรงสร้างความสำเร็จก้าวหน้าในด้านการศึกษาย่างกว้างขวาง ในรัชกาลของพระองค์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในครั้งนั้นจัดตั้งขึ้นโดยรวมโรงเรียนข้าราชการพลเรือน โรงเรียนแพทยาลัย และโรงเรียนวิศวกรรมเข้าด้วยกัน ต่อมา ในปี พ.ศ. 2476 ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยแห่งที่สอง โดยจัดเป็นมหาวิทยาลัยเปิดในตอนเริ่มตั้งมหาวิทยาลัยแห่งนี้เกิดขึ้นเนื่องจากระบบการปกครองของไทยได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ เปิดสอนสาขาวิชานิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง และสังคมศาสตร์ สิบปีต่อมา ได้เปิดมหาวิทยาลัยอีก 3 แห่ง คือ ในปี พ.ศ. 2485 เปิดมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2486 ได้เปิดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และมหาวิทยาลัยศิลปากรขึ้นพร้อมกัน มหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่งนี้ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงต่าง ๆ กัน

ในปลายปี พ.ศ. 2493 ไปจนถึงปี พ.ศ. 2503 ได้มีการขยายการอุดมศึกษาออกไปยังภูมิภาค สถาบันอุดมศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในขณะนั้นเป็นสถาบันการศึกษาของรัฐทั้งสิ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2512 ความต้องการทางด้านอุดมศึกษามีมากขึ้น จึงให้มีการจัดตั้งวิทยาลัยเอกชน ถึงแม้จะขยายการอุดมศึกษาออกไปทั้งของรัฐบาลและเอกชนแล้วก็ตามจำนวนนักศึกษาก็เพิ่มมากขึ้น และยังคงไม่มีที่เรียนเพียงพอ ดังนั้นจึงได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเปิดขึ้นในปี พ.ศ. 2514 ปัจจุบันมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และวิทยาลัยเอกชนอยู่ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

นอกจากมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยเอกชนแล้ว ยังมีวิทยาลัยของรัฐในสังกัดกระทรวงอื่น ๆ อีก เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น วิทยาลัยเหล่านี้จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกฝนวิชาชีพเฉพาะแก่นักศึกษา เช่น สาขาเกษตรกรรม ฝึกหัดครู และพยาบาล เป็นต้น

ระบบการบริหารการศึกษาของไทยนั้นแตกต่างจากประเทศอื่น ๆ คือ มีกระทรวงที่รับผิดชอบการศึกษาถึง 4 กระทรวงด้วยกัน คือ กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่รับผิดชอบประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปกศศึกษาและอาชีวศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัยรับผิดชอบมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยเอกชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรีมีหน้าที่กำหนดนโยบายระยะยาวและจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ นอกจากนั้น ยังมีกระทรวงอื่น ๆ ที่รับผิดชอบการศึกษานอกระบบและการศึกษาวิชาชีพเฉพาะสำหรับบุคคลบางกลุ่ม เช่น วิชาทหารของกระทรวงกลาโหม เป็นต้น

ประเภทของสถาบันอุดมศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. มหาวิทยาลัย สถาบันอุดมศึกษาประเภทนี้มีมหาวิทยาลัยและสถาบันเทียบเท่า 14 สถาบัน และอยู่ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ทุกสถาบันมีสิทธิประสาทปริญญาบัตรได้ มหาวิทยาลัยหรือสถาบันดังกล่าวโดยทั่วไปสอนทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทในหลายสาขาวิชา ส่วนสถาบันที่ทำการสอนถึงระดับปริญญาเอกในสาขาวิทยาศาสตร์ ชีวภาพ เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย การศึกษาและภาษาไทย มี 4 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดสอนสาขาวิชาเฉพาะ หรือสาขาวิชาใกล้เคียง ได้แก่ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งจัดสอนฝึกอบรม และวิจัยในสาขาการบริหารและพัฒนาการ โดยจัดสอนเฉพาะระดับบัณฑิตศึกษาเท่านั้น สำหรับสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าจัดสอนวิชาเฉพาะ คือ สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ส่วนสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรจัดสอนวิจัยและให้บริการในสาขาวิชาการเกษตร

2. วิทยาลัยเอกชน เป็นสถานที่ที่บุคคลจัดสอนการศึกษาระดับอุดมศึกษา มากกว่าเจ็ดคนขึ้นไป พ.ร.บ.วิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 กำหนดให้จัดสอนได้เพียงระดับปริญญาตรีเท่านั้น วิชาที่จัดสอนใหม่ ได้แก่ สาขาการบริหารธุรกิจหรือสาขาที่

เกี่ยวข้อง ปัจจุบันนี้มีวิทยาลัยเอกชน 11 วิทยาลัย ทั้งหมดสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

3. วิทยาลัยของรัฐ เป็นสถาบันการศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยพณิชยการ วิทยาลัยเกษตรกรรม วิทยาลัยครู วิทยาลัยพลศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์ วิทยาลัยช่างศิลป์ และวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา นอกจากนี้ ยังหมายถึงวิทยาลัยพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุขด้วย

4. สถาบันวิชาชีพเฉพาะของรัฐ เป็นสถาบันที่รัฐได้จัดสร้างขึ้น เพื่อจัดสอนวิชาเฉพาะสำหรับนักศึกษาเฉพาะกลุ่ม สถาบันการศึกษาประเภทนี้ได้แก่ สถาบันการศึกษาของทหารสามสถาบัน สถาบันการศึกษาของตำรวจ โรงเรียนพยาบาลทหาร โรงเรียนพยาบาลตำรวจ สถาบันการศึกษาที่จัดสอนการศึกษาหลังมัธยมศึกษาที่สังกัดกระทรวงอื่นอีก 10 สถาบัน และวิทยาลัยพยาบาลของกรุงเทพมหานครอีก 1 วิทยาลัย

5. สถาบันวิชาชีพเฉพาะของเอกชน เป็นสถาบันการศึกษาเอกชนที่ไม่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการหรือกระทรวงอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กับรัฐอย่างกว้าง ๆ สถาบันการศึกษาประเภทนี้ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง โรงเรียนพยาบาลเอกชน และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (ATE) เป็นต้น

ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ รายงานการสัมมนาเรื่องแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 4 กล่าวไว้ว่า หน้าที่ของมหาวิทยาลัย มีหลายประการด้วยกัน คือ

1. การผลิตกำลังคน หน้าที่สำคัญอันหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ การรับ การคัดเลือก การฝึกอบรมกำลังคนตามความต้องการของสังคม

2. การพัฒนาบุคคล ตามแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2520 หมวด 3 ข้อ 33 กำหนดไว้ว่า "การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาหลังระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มุ่งพัฒนาความเจริญงอกงามทางสติปัญญา และความคิดเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ มุ่งสร้างสรรกำลังคนในระดัยวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง เพื่อพัฒนาประเทศ

และมุ่งพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้และความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอันมีคุณค่าแก่บุคคล สังคม และประเทศชาติ"

3. ความเจริญก้าวหน้าและการเผยแพร่ความรู้ ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 หมวด 2 ข้อ 25 กล่าวไว้ว่า "รัฐพึงส่งเสริมการทดลองและการวิจัยทางการศึกษา เพื่อจะได้นำผลไปใช้ในการปรับปรุงการศึกษาให้เหมาะสมอยู่เสมอ" จากข้อความเหล่านี้ ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าการเพิ่มพูนความก้าวหน้าทางความรู้ เป็นหน้าที่อย่างชัดเจนของสถาบันอุดมศึกษา

4. การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม มหาวิทยาลัยได้รับงานการบริการสังคมไว้เป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของมหาวิทยาลัยมาช้านานแล้ว และนโยบายข้อหนึ่งของการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ 4 ได้กำหนดไว้ว่า "ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาได้ดำเนินภารกิจในด้านการสอน การวิจัย ค้นคว้า แต่งตำรา การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น"

5. การทำนุบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรม คำว่า "ทำนุบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรม" นั้น ได้ระบุไว้เป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2486 หลังจากนั้นทุกมหาวิทยาลัยก็ได้ระบุหน้าที่นี้ไว้ในพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยด้วย ยกเว้นสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์เพียงแห่งเดียว

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รายงานการสัมมนาเรื่อง ภารกิจของมหาวิทยาลัยที่สังคมไทยมุ่งหวัง ได้กล่าวโดยสรุปว่า หน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยได้ ดังนี้คือ ทำการสอน การวิจัย ค้นคว้า การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรม ในแผนพัฒนาอุดมศึกษามัธยมที่ 4 ก็ได้กำหนดหน้าที่ทั้ง 4 ประการนี้ไว้ด้วย

การนำระบบหน่วยกิตมาใช้ในระดับอุดมศึกษา การนำหลักสูตรและวิธีการประเมินผลในระดับหน่วยกิตมาใช้ทั้งในระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรีในสถาบัน

อุดมศึกษาทั้งหมด แทนระบบการศึกษาแบบเก่าที่ไม่มีความยืดหยุ่น ซึ่งใช้การวัดผล การเรียนเป็นร้อยละ การเรียนแบบเก่าโดยระบุวิชาให้เรียนนั้นนักศึกษาจะ เสียเปรียบ เนื่องจากนักศึกษาจะต้องสอบผ่านทุกวิชาที่กำหนดให้ในแต่ละปี ก่อนที่จะ ไปเรียนในชั้นต่อไป โดยไม่มีโอกาสที่จะเลือกวิชาเรียนได้ แต่ในระบบหน่วยกิต นักศึกษามีเสรีภาพในการเลือกหรือเปลี่ยนวิชาเรียนได้ ถ้าสอบวิชาใดวิชาหนึ่ง ไม่ผ่าน ก็สอบซ่อมเพียงวิชานั้น ๆ โดยไม่ต้องเรียนซ้ำทั้งหมด ระบบหน่วยกิตที่ใช้ ในประเทศไทย ปัจจุบันนี้เปรียบเทียบกับกับของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ โดยที่ได้ใช้การวัดและประเมินผลตามที่ได้ปฏิบัติกันในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วโลก

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้เริ่มใช้ระบบหน่วยกิตในปี พ.ศ.2497 ในขณะที่ยังมีฐานะ เป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา จุดประสงค์มหาวิทยาลัยรับเอาระบบนี้ มาใช้ครั้งแรก ในปี 2500 โดยเริ่มจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เริ่มใช้ระบบหน่วยกิตในวิทยาเขตทับแก้วเมื่อปี 2508 มหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ใช้ระบบหน่วยกิตตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสถาบัน โดย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เริ่มใช้ในปี 2507 มหาวิทยาลัยขอนแก่นและสถาบันบัณฑิตพัฒน บริหารศาสตร์ในปี 2509 และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในปี 2511 มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์เปลี่ยนมาใช้ระบบหน่วยกิตในปี 2512 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เริ่มใช้ ระบบหน่วยกิตในทุกคณะเมื่อปี 2513 มหาวิทยาลัยมหิดลเปลี่ยนมาใช้ระบบหน่วยกิต เมื่อปี 2510 มหาวิทยาลัยรามคำแหงใช้ในปี 2514

การนำระบบหน่วยกิตมาใช้ในระดับอุดมศึกษา มีผลต่อการศึกษาระดับมัธยม ศึกษาด้วยในปี 2518 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศเปลี่ยนหลักสูตรมัธยมศึกษาใหม่ (จากหลักสูตรปี 2503 เค็ม) โดยเรียนในระบบหน่วยกิต และวิทยาลัยของรัฐก็ได้ เปลี่ยนมาใช้ระบบนี้ด้วยเช่นกัน

การที่ระบบอุดมศึกษาจะผลิตกำลังคนระดับสูงให้มีประสิทธิภาพได้มากนั้น จำเป็นต้องมีความเป็นตัวของตัวเองในด้านการเงินและการบริหาร ดังนั้น ในปลายปี 2515 มีความเคลื่อนไหวในการปรับปรุงส่วนราชการ ให้เหมาะสมกับบทบาทและความ